Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Голова приймальної комісії
проф. Безлюдний О.І.
_____
«___» _____ 2020 р.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

«СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

Освітньо-науковий ступінь «Доктор філософії»
Освітня програма: Соціальна робота
Спеціальність 231 Соціальна робота
(денна та заочна форми навчання)

Умань – 2020

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Основною метою вступного випробування із соціальної роботи (Галузь знань: 23 Соціальна робота. Спеціальність: 231 Соціальна робота. Третій (освітньо-науковий) рівень) є перевірка знань та вмінь абітурієнтів.

Абітурієнт повинен **знати**:

– сутність соціальної роботи як науки та практичної діяльності;
– принципи та методи соціальної роботи;
– особливості соціалізації особистості в різних мікросоціумах;
– попередження негативного впливу факторів соціального середовища на особистість;
– сутність соціальної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
– соціальну реабілітацію дітей та молоді з обмеженими функціональними можливостями;
– соціально-педагогічну роботу з дітьми та молоддю в умовах територіальної громади;
– характеристику загальних технологій соціальної роботи і технологій організації соціальної роботи з різними групами клієнтів;
– можливості та умови ефективної реалізації загальнонаукових та специфічних методів у практиці соціальної роботи;
– історію виникнення соціальної роботи;
– основні аспекти підтримки дітей та молоді.
– загальну характеристику наукового дослідження та його процедуру, методи наукового дослідження та вимоги до оформлення результатів.

Абітурієнт повинен **уміти**:

– аналізувати різні фактори впливу на соціалізацію особистості;
– диференціювати зміст діяльності відповідно до різних об’єктів; суб’єктів та напрямів соціальної роботи;
– давати об’єктивну оцінку соціальній політиці й уміти обґрунтувати альтернативні її варіанти; творчо використовувати кращі ідеї соціальної педагогіки і соціальної роботи для ефективної підготовки і функціонування соціальних педагогів.
– визначати логіку дослідження; працювати з першоджерелами,
– застосовуючи емпіричні та теоретичні методи дослідження.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ
знань і вмінь вступників

Рівень		*Бали*	*Характеристика усних відповідей*
Не склав		0 – 99	абітурієнт називає одиничні відомості, але не повністю розуміє зміст навчального матеріалу; не виявляє необхідного об'єму знань та вмінь..
Склав	Початковий	100 – 104	абітурієнт виявляє поверхові знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, при цьому допускає значні помилки у викладі матеріалу, які свідчать про недостатньо глибоке засвоєння теоретичних понять; володіє матеріалом на репродуктивному рівні, демонструє початкові вміння; допускає значні помилки в мовленнєвому оформленні.
		105 – 109	абітурієнт виявляє поверхові знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає деякі помилки у викладі матеріалу, які свідчать про недостатньо глибоке засвоєння теоретичних понять; володіє матеріалом на репродуктивному рівні, демонструє початкові вміння; допускає помилки в мовленнєвому оформленні.
		110 – 119	абітурієнт виявляє поверхові знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає окремі помилки у викладі матеріалу; володіє матеріалом на репродуктивному рівні, демонструє початкові вміння; допускає незначні помилки в мовленнєвому оформленні.
	Середній	120 – 129	абітурієнт виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає значні помилки у викладі матеріалу, які свідчать про недостатньо глибоке засвоєння теоретичних понять; володіє матеріалом на репродуктивному рівні, частково відповідає на запитання, демонструє початкові вміння; допускає значні помилки в мовленнєвому оформленні.
		130 – 139	абітурієнт виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає значні помилки у викладі матеріалу, які свідчать про недостатньо глибоке засвоєння теоретичних понять; володіє матеріалом на репродуктивному рівні, частково відповідає на

			запитання, демонструє початкові вміння; допускає помилки в мовленнєвому оформленні.
		140 – 149	абітурієнт виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає деякі помилки у викладі матеріалу; володіє матеріалом на репродуктивному рівні, частково відповідає на запитання, демонструє початкові вміння; допускає незначні помилки в мовленнєвому оформленні.
	Достатній	150 – 159	абітурієнт виявляє достатні знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає деякі помилки, які сам виправляє; у відповіді є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і незначні порушення норм літературної мови. Абітурієнт уміє зіставляти та узагальнювати засвоєний матеріал.
		160 – 169	абітурієнт виявляє достатні знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає деякі помилки, які сам виправляє; у відповіді є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і незначні порушення норм літературної мови. Абітурієнт уміє зіставляти та узагальнювати засвоєний матеріал, робить власні висновки.
		170 – 179	абітурієнт виявляє достатні знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає деякі помилки, які сам виправляє; у відповіді є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і незначні порушення норм літературної мови. Абітурієнт уміє зіставляти та узагальнювати засвоєний матеріал, робить власні висновки, виявляє частково евристичний інтерес.
	Високий	180 – 189	абітурієнт ґрунтовно і повно викладає навчально-науковий матеріал, володіє методами дослідження, уміє виділити теоретичне і фактичне в матеріалі; виявляє повне розуміння матеріалу, обізнаний з теоретичними підходами і концепціями, логічно і послідовно обґрунтовує свої думки; глибоко розкриває суть питання, застосовує теоретичні знання для аналізу соціальних явищ, наводить приклади соціологічних досліджень.

		190 – 199	абітурієнт ґрунтовно і повно викладає навчально-науковий матеріал, володіє методами дослідження, уміє виділити теоретичне і фактичне в матеріалі; виявляє повне розуміння матеріалу, обізнаний з теоретичними підходами і концепціями, логічно і послідовно обґрунтовує свої думки; глибоко розкриває суть питання, застосовує теоретичні знання для аналізу соціальних явищ, наводить приклади досліджень та з власного досвіду соціальної роботи.
		200	абітурієнт ґрунтовно, повно та послідовно викладає навчально-науковий матеріал, володіє методами дослідження, уміє виділити теоретичне і фактичне в матеріалі; виявляє повне розуміння матеріалу, обізнаний з теоретичними підходами і концепціями, логічно і послідовно обґрунтовує свої думки; глибоко розкриває суть питання, застосовує теоретичні знання для аналізу соціальних явищ, наводить приклади досліджень та з власного досвіду соціальної роботи.

СТРУКТУРА ОЦІНКИ

Питання білета оцінюється за шкалою від 0 до 200 балів. Загальна оцінка за вступне випробування визначається як середнє арифметичне оцінок за кожне питання поділене на кількість питань екзаменаційного білету.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Теоретичні основи теорії соціальної роботи

Тема 1. Соціальна робота як взаємозв'язок теорії та практики

Суть понять „теорія соціальної робота", об'єкти і суб'єкти соціальної роботи. Класифікація інституцій соціальної роботи в Україні. Функції і принципи соціальної роботи. Сутність поняття „метод соціальної роботи". Характеристика методів соціальної роботи. Форми соціальної роботи. Класифікація методів соціальної роботи за мотиваційною характеристикою способів впливу на стан і поведінку особи чи спільноти людей, які потребують допомоги (соціально-економічні, організаційно-розпорядчі, психологічні, соціологічні). Нормативно-правова база соціального захисту населення України.

Тема 3. Виникнення і розвиток теорії соціальної роботи.

Взаємозв'язок теорії соціальної роботи з суспільними науками. Філософські засади соціальної роботи (філософський темпоралізм в соціокультурному контексті, соціально-філософські проблеми соціальної роботи). Соціологія та соціальна робота. Взаємозв'язок психології та соціальної роботи. Правові засади соціальної роботи. Медико-соціальний напрямок в соціальній роботі.

Тема 4. Адаптивно-соціалізаційна теорія соціальної роботи.

Цілісне уявлення про людину як біосоціальну істоту в історії соціальної роботи. Теоретичні моделі цілісності особистості. Психосоціальне тлумачення соціальної роботи. Гуманістична теорія соціальної роботи. Людина і соціум: типии соціальних відносин. Інституціоналізація соціальної роботи. Ціннісні засади соціальної роботи. Суб'єкт-об'єктні та суб'єкт-суб'єктні відносини в соціальній роботі.Клієнти соціальної роботи, його суб'єктні характеристики.

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Теоретичні засади соціальної педагогіки

Тема 1. Предмет, завдання соціальної педагогіки.

Предмет та завдання соціальної педагогіки як науки. Зв'язок соціальної педагогіки з іншими науками та сферами діяльності.

Тема 2. Провідні категорії соціальної педагогіки.

Соціалізація особистості, її структура. Механізми та фактори соціалізації.

Середовище як основна умова соціалізації. Поняття соціального виховання. Категорія соціальної адаптації. Соціальна реабілітація. Соціальна профілактика. Соціальне обслуговування.

Тема 3. Структура, функції та принципи соціально-педагогічної діяльності.

Соціально-педагогічна діяльність як умова соціалізації особистості. Суб'єкти та об'єкти соціально-педагогічної діяльності. Функції соціально-педагогічної діяльності. Принципи соціально-педагогічної діяльності. Основні групи методів соціально-педагогічної діяльності.

Тема 4. Кваліфікаційна характеристика соціального педагога.

Посадові обов'язки соціального педагога. Компоненти готовності соціального педагога до соціально-педагогічної діяльності. Групи особистісних якостей соціального педагога. Характеристика функцій соціального педагога.

Тема 5. Технології соціально-педагогічної роботи: теоретичні засади.

Поняття соціальних технологій. Типи та види соціальних технологій. Особливості соціальних технологій. Головні складові змісту технологізації. Основні процедури соціальних технологій. Етапи реалізації соціальних технологій. Стратегія реалізації соціальних технологій. Структура

технологій соціальної роботи.

Поняття технологій соціально-педагогічної роботи. Особливості технології соціально-педагогічної роботи. Соціально-педагогічний підхід до соціальної роботи. Інтегрований, універсальний характер соціально-педагогічної роботи. Основні складові соціально-педагогічних технологій: соціально-психологічні, соціально-методичні і безпосередньо соціально-педагогічні технології. Умови реалізації соціально-педагогічних технологій. Загальні і прикладні технології соціально-педагогічної роботи.

Соціально-педагогічна робота із сім'єю

Тема 1. Сім'я як провідний фактор соціалізації особистості.

Сім'я як мала група та соціальний інститут. Соціалізуючи функції сім'ї. Параметри сім'ї. Функції сім'ї як соціального інституту. Типологія сімей. Поняття батьківства та батьківської позиції. Стилі батьківства: авторитарний, ліберальний, авторитетний. Принципи усвідомленого батьківства.

Тема 2. Зміст та форми соціальної роботи з сім'єю.

Напрями соціальної роботи з сім'єю. Характеристика соціального супроводу сім'ї. Типологія форм соціальної роботи з сім'єю. Соціальна підтримка молодих сімей. Особливості соціальної роботи з проблемними сім'ями.

Соціальна підтримка дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Тема 1. Характеристика соціального сирітства в Україні.

Поняття сирітства та соціального сирітства. Причини бездоглядності та безпритульності дітей в Україні. Характеристика неповнолітніх, що відносяться до «дітей вулиці». Соціально-педагогічна робота з соціальними сиротами.

Тема 2. Традиційні та інноваційні форми опікування дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

Усиновлення, опіка, піклування як традиційні форми опікування дітей-сиріт. Види закладів державної системи виховання дітей, позбавлених батьківського піклування. Поняття госпіталізму, його характеристики. Характеристика прийомної сім'ї, дитячих будинків сімейного типу як альтернативи державної системи опіки.

Соціально-педагогічна підтримка дітей та молоді з інвалідністю

Тема 1. Соціально-психологічний портрет особистості з інвалідністю.

Поняття інвалідності. Характеристика видів відхилень у здоров'ї. Типологія інвалідності. Причини функціональних обмежень дітей та молоді..

Тема 2. Особливості соціальної роботи з дітьми, що мають різні види порушень.

Види розумової відсталості. Особливості поведінки дітей з інтелектуальними порушеннями. Вади слуху та їх причини. Особливості

глухих та слабочуючих. Вади зору та їх причини. Особливості психоемоційного розвитку неповнолітніх з вадами зору. Дефекти мови.

Тема 3. Характеристика моделей соціальної підтримки осіб з обмеженою дієздатністю.

Характеристика сегрегаційного та інтеграційного підходів щодо вирішення проблем людей з обмеженими функціональними можливостями. Особливості медичної, політико-правової та соціальної моделей підтримки осіб з обмеженою дієздатністю. Правила реабілітації дітей з обмеженою дієздатністю. Зміст та форми соціальної роботи з дітьми та молоддю з обмеженими функціональними можливостями в межах соціальної моделі.

Девіації як соціально-педагогічна проблема

Тема 1. Девіантна поведінка дітей та молоді як форма соціальної дезадаптації.

Поняття норми і патології в соціальному розвитку людини. Поняття девіантної поведінки. Біологічні, психологічні, соціологічні теорії девіації. Характеристики девіантної поведінки. Причини соціальних відхилень в поведінці неповнолітніх. Фактори ризику девіантної поведінки.

Поняття «важковиховуваний» в соціальній педагогіці. Типові групи «важковиховуваних» підлітків.

Тема 2. Характеристика різних видів девіантної поведінки неповнолітніх.

Види делінквентної поведінки. Особливості адиктивної поведінки неповнолітніх. Поняття наркотиків та наркогенних речовин. Наркоманія, токсикоманія, алкоголізм як різновиди хімічної залежності. Ознаки узалежненої поведінки. Поняття наркозалежності. Стадії наркотичної залежності. Підліткова проституція: її причини, особливості, види. Характеристика суїцидальної поведінки. Мотиви та стадії суїцидальної поведінки неповнолітніх. Шляхи її попередження.

Тема 3. Зміст та форми профілактики девіантної поведінки неповнолітніх.

Сучасні підходи до профілактики негативних явищ в молодіжному середовищі. Аналіз профілактичних моделей. Форми профілактичної роботи з дітьми та молоддю. Формування здорового способу життя як напрям соціальної роботи. Характеристика програм з формування здорового способу життя в Україні.

Соціально-педагогічна робота з дітьми в територіальній громаді

Тема 1. Соціально-педагогічна діяльність у загальноосвітній закладах.

Функціональні обов'язки соціального педагога у загальноосвітній закладах. Основні напрями професійної діяльності соціального педагога в школі. Соціальна паспортизація класів.

Тема 2. Планування як функція соціально-педагогічного

управління.

Нормативно-правова база соціально-педагогічної діяльності. Управлінська культура соціального педагога. Основні принципи планування, його види. Аналіз у соціально-педагогічній діяльності.

Тема 3. Соціальні служби як інститути реалізації політики держави щодо дітей та молоді в умовах територіальної громади.

Структура соціальних служб для дітей, сімей та молоді. Основні напрями та форми їх роботи. Організація соціальної роботи в клубах за місцем проживання.

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Етапи, провідні тенденції становлення та розвитку соціального виховання від античних часів до ХУІІІ століття

Тема 1. Мета, завдання курсу. Історична база соціального виховання.

Залежність та обумовленість соціального виховання від політики держави, економічних та культурологічних процесів рабовласницьких держав. Спартанська, афінська виховні системи. Стародавні цивілізації – джерело філософського підґрунтя соціального виховання.

Тема 2. Виховання дітей і молоді у східних слов'ян в додержавний період

Гуманна система виховання, соціальних відносин, втілення досвіду роду, дбайливе ставлення до слабких і хворих у давньослов'янському суспільстві. Період матріархату та поступовий перехід до патріархату як провідні чинники соціально-виховної діяльності. Передача досвіду поколінь через усну народну творчість та релігійні язичницькі вірування й обряди. Допомога та взаємодопомога у східних слов'ян, її види та форми.

Тема 3. Княжа доба. Розвиток давньоруської народності в період існування Київської Русі, основні напрямки і особливості освітньо-виховної та благодійницької роботи в державі.

Зміна напрямку соціального виховання в періоди посилення князівської влади – прийняття християнства і в період феодальної роздробленості та занепаду Київської Русі. Церковно-монастирська опіка в Київській Русі. Особиста князівська доброчинність.

Трагізм долі дітей слов'ян, які потрапили в полон до Золотої Орди.

Тема 4. Піднесення українського соціального виховання у велику козацьку добу.

Соціальна діяльність з виховання й освіти молоді на Січі. Культурно-історичний феномен козацько-лицарської педагогіки. Розповсюдження ідей волі, побратимства, єдності людей, що захищають свій рід і державу. Роль сім'ї у вихованні підростаючого покоління козацької доби. Соціальний захист за часів Козаччини. Меценатські та благодійні традиції козацьких династій.

Устрій дитячої спільноти, козацькі школи, академії, виховний потенціал Запорізької Січі.

Сутність, характер та особливості розвитку соціального виховання з початку XVIII століття до сьогодення

Тема 1. Виховні процеси в Україні з кінця XVIII – на початку XX століття.

Роль національної еліти в формуванні свідомості нації. Т.Г. Шевченко – ідеал втілення національного духу. Скасування кріпацтва для українців – поштовх до зростання населення, особливості соціального виховного середовища, розшарування селянства, еміграція в пошуках кращої долі. Вплив промислового перевороту на соціально-виховні процеси. Просвітницька і соціально-педагогічна діяльність громадських організацій. Становлення системи державної та громадської опіки.

Тема 2. Становлення та розвиток соціального виховання в Україні в радянські часи (20-80 рр. xx століття).

Тенденція відродження, формування національної самосвідомості у виховній діяльності після утворення СРСР. Значення процесу українізації, і його вплив на виховні процеси в системі освіти. Друга світова війна як випробування радянської родини, громадянської позиції та виховного потенціалу суспільства.

Основні напрями й тенденції розвитку практики соціального виховання в 20-х - 50-х роках XX століття. Особливості розвитку освіти й педагогіки у 60-80-ті роки XX ст.

Тема 3. Формування української національної системи соціально-виховної роботи після проголошення Акта незалежності.

Еволюція ідеї національного соціального виховання. Тенденції розвитку виховної роботи у мікро- та макросоціумі сучасної України.

Навчально-виховні заклади нового типу, розуміння сучасного світу як екологічної, економіко-технологічної, історико-соціальної, полікультурної системи взаємозв'язків, впливів, суперечностей.

Утвердження демократичних державно-громадських засад освіти й виховання молоді, шляхів та засобів національного виховання дітей та молоді.

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Змістовий модуль 1. Загальна характеристика наукового дослідження

Тема 1. Поняття методології наукового дослідження

Загальні відомості про суть та методи наукового пізнання. Об'єкт та предмет наукового пізнання. Основні методи емпіричного та теоретичного наукового дослідження. Системний підхід у науковому дослідженні.

Тема 2. Логічна структура наукового дослідження

Визначення суті поняття «наукові дослідження у сфері соціальної роботи». Поняття про логіку дослідження. Структура процесу соціально-педагогічного дослідження та загальна характеристика його основних етапів. Вибіркова сукупність об'єктів наукового дослідження.

Тема 3. Інформаційне забезпечення науково-дослідної діяльності

Бібліотечні фонди: основний і довідковий. Бібліотечні каталоги та картотеки. Види каталогів: алфавітний, систематичний, предметний. Методика пошуку першоджерел.

Правила роботи з першоджерелами. Систематизація опрацьованих матеріалів. Оформлення результатів опрацювання першоджерел: складання виписок, анотацій, конспектів. Роль Інтернет-ресурсів у науковому дослідженні.

Вимоги до оформлення різних видів першоджерел.

Змістовий модуль 2. Методи наукового дослідження

Тема 1. Метод спостереження у наукових дослідженнях

Значення та особливості наукового спостереження, його переваги та недоліки. Класифікація спостережень. Методика та етапи організації наукового спостереження.

Тема 2. Експеримент як складова частина наукового дослідження дійсності

Поняття експериментального методу та його види. Особливості експерименту та його структура. Етапи експерименту та їх планування.

Тема 3. Методи опитування у наукових дослідженнях

Інтерв'ю як різновид опитувальних методів. Етапи організації опитування. Особливості організації бесіди. Загальна характеристика методу анкетування. Види запитань в анкеті. Основні правила укладання анкет. Вимоги об'єктивності, надійності та валідності до опитувальних методів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеєва В.О., Кострица Л.М. Технології соціальної роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю [Текст] .-К.:Шкільний світ,2009.
2. Алексєєнко Т. Ф., Басюк Т. П., Безпалько О. В., Братусь І. В., Буніна Л. І. Соціальна педагогіка: теорія і технологія [Текст]:затв. МОН України як підручник для студ. ВНЗ/за заг. ред. І. Д. Зверевої ; МОН України, Луганський НПУ ім. Тараса Шевченка .-К.:Центр навч. літератури, 2006.
3. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка [Текст]: схема, таблиці, коментарі: навч. пос.: рек. МОН України як навч. пос. для студ. ВНЗ/О.В.Безпалько ; МОН України, Київський міськ. пед. ун-т ім. Б.Д. Грінченка . - К.:Центр учбової літератури, 2009.
4. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. – 2-ге видання / За заг.ред. проф. І.Д.Звєрєвої. – Київ, Сімферополь: Універсум, 2013.
5. Євтух М. Б., Грищенко С. В., Михайлишин Г. Й. Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах [Текст]:навч. посібник . - Івано-Франківськ: Місто НВ, 2011.
6. Заверико Н. В. Соціальна педагогіка [Текст]:навчальний посібник : [рек. МОН України як навч. посіб. для студ. ВНЗ]/Н. В. Заверико ; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України .- К.:Слово, 2011.
7. Капська А. Й., Завацька Л. М., Грищенко С. В. Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах [Текст]:навч. посібник/М-во освіти і науки, молоді та спорту .-К.:Слово,2011.
8. Ковальчук В. В Основи наукових досліджень : навчальний посібник. / В. В. Ковальчук – К. : Видавничий Дім «Слово», 2009. – 240 с.
9. Соціальна педагогіка: теорія і технології. Підручник / За ред. І.Д. Звєрєвої. – К.: Центр навчальної літератури, 2006.
10. Цехмістрова Г. С. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник / Г. С Цехмістрова – К. : Видавничий Дім «Слово», 2008. – 280 с.

Затверджено на засіданні кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи (Протокол № 9 від 20 лютого 2020 р.)

Голова предметної комісії
д.пед.н., професор Т.Д. Кочубей